

ІВАН ФРАНКО Й ОЛЕКСАНДР ЗДЕРКОВСЬКИЙ

Олена ЛУЦИШИН

*Інститут Івана Франка НАН України,
вул. Драгоманова, 18, Львів, Україна, 79000,
e-mail: olenkaluc@ukr.net*

Розглянуто взаємини Івана Франка з українським письменником, громадським і церковним діячем, греко-католицьким священником Олександром Здерковським (1857–1920), котрий був співредактором львівського гумористично-сатиричного двотижневика «Зеркало» (1889–1893), дописував до львівських газет «Діло», «Слово». Для сучасного читача літературна постать Олександра Здерковського маловідома, а тим часом він – автор поетичних, прозових, драматичних творів; під справжнім ім'ям і криптонімом «А. З.» друкував у львівському релігійному часопису «Душпастир» свої проповіді (1890–1891). Художні твори публікував під псевдонімами та криптонімами (відомо не менше 12) на сторінках львівських періодичних видань «Зоря», «Мир», «Свобода», «Діло», «Комар». Значна частина літературного доробку, зокрема автографи п'ятох драматичних, шістьох прозових та 780 поетичних творів зберігається у персональному фонді О. Здерковського в Інституті літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України. За життя О. Здерковського опубліковано лише частину цієї спадщини.

Досліджено особисті контакти І. Франка та О. Здерковського, а також висвітлено Франкову оцінку його творчості. І. Франко знав переважно більшість опублікованих творів О. Здерковського, сприяв публікації їх на сторінках періодичних та неперіодичних видань, адже високо оцінював гумористичний талант О. Здерковського, хоча вважав його не до кінця реалізованим. Завдяки Франкові освічена публіка змогла докладніше ознайомитися з творчістю Олександра Здерковського, котра, поза сумнівом, заслуговує на увагу дослідників і любителів рідного слова.

Ключові слова: І. Франко, О. Здерковський, контакти, біографія, художня творчість, гумористичний талант.

У межах проекту «Франківської енциклопедії» вперше системно і повно досліджено взаємини Івана Франка з українським письменником, публіцистом, громадським і церковним діячем, греко-католицьким священником, крилошанином Здерковським (Здерковскім, Здерковским, Здерківським) Олександром (Александр, Олександр) Івановичем (Іоановичем) [псевд. і крипт.: Олекса Мотиль, Мотиль, Ол. Мотиль, О. М., Ом, О. И. М., М..., О. М-ль, А. З., Сфінкс, Сф., Чортополох, Шершень, Ш., Ш-ь; 28.02/12.03.1857, с. Біла, тепер Чортківського р-ну Тернопільської обл. – 14.01.1920, с. Крушельниця, тепер Сколівського р-ну Львівської обл.].

Для сучасного читача літературна постать Олександра Здерковського маловідома,

Українська літературна енциклопедія не подає про нього жодних відомостей, у статті про його батька – Івана Здерковського, помилково приписано псевдоніми Мотиль і його похідні І. Здерковському [4], хоч О. Дей у «Словнику псевдонімів та криптонімів» належність цих псевдонімів та криптонімів залишив за О. Здерковським [3]; такого ж погляду дотримувалися Ю. П'ядик [16] (вслід за Ярославом Дашкевичем), М. Ващишин [2], Б. Ревера [17] та ін. Бібліографічна антологія Юрія П'ядика містить низку неточностей у статті про О. Здерковського [16]. У «Зеркалі» О. Здерковський публікував твори 1889–1893 років, а не в 1899–1893. Услід за О. Деєм [3] Ю. П'ядик подавав псевдонім Чертополох. Переглядаючи всі номери «Зеркала», ми виявили лише форму Чертополох. У книзі Ю. П'ядика переплутано роки окремих публікацій О. Здерковського (або творів його ймовірного авторства) у «Зорі» (зокрема, поезій «Мудра», «Я і Зазулька») та «Зеркалі» (поезій «До жалів “Морарієвських”», «З Рудецького», «Старі гноми», «З політики», «Ювілей», «Сербські комедії», «Галичане і “Галичанин”», сценки «Натурально» тощо); до прози зараховано поетичні твори («В відповідь Віце-вичесі», «Родовід мільйонів»); переключено назви: «Родовід мільйонів» (у Ю. П'ядика: «Родовід Лісленів»), «Руска політика» (у Ю. П'ядика: «Рускі політики»), «Хлопська доля» (у Ю. П'ядика: «Холопська доля»), «З Заліщик» (у Ю. П'ядика: «З Заліщак»), «Коли би»: 1. «Коли б по горлиць прикладу...»; 2. «Сли б слухали суди низші» (у Ю. П'ядика: «Коли би»: 1. «Коли б по Горянць прикладу...»; 2. «Сли б слухали суди низкі») та ін. Не завжди точно зазначено, як підписано твір. На сторінках «Зеркала» та «Нового Зеркала» є й інші, крім описаних у Ю. П'ядика, поезії О. Здерковського.

Основним джерелом відомостей про О. Здерковського стали його автобіографічний лист до І. О. Левицького від 7 травня 1896 року з Крушельниці [13], а також некролог [1].

Народився О. Здерковський у родині греко-католицького священика (натоді «парохіяльного сотрудирика»), громадсько-культурного діяча, письменника, перекладача Івана Здерковського (1823–1901), рід якого походив з містечка Товстого (тепер селище Заліщицького р-ну Тернопільської обл.), й Анни з родів Кочановських і Пацлавських, вихованої у «широруськім» (тобто українським) дусі. Через часті переїзди батька з парохії на парохію освіту здобував у школах різних міст і сіл. Навчався в гімназії Бережан (3–6 класи, 1870–1875), де написав перший фейлетон (не зберігся), згодом гумореску «Практичний розум, або Пригоди школяра». У 1875 році він був однокласником Володимира Масляка. Закінчив Дрогобицьку гімназію (1877). В автобіографії згадував: «В Дрогобичи пізнав я писателя Ів. Франка, тогди уже академіка, і інших двох таланливих молодців-гимназіястів: Мих. Зубрицького і Данііла Лепкого» [13, арк. 3 зв.]. 1877 року вступив до Львівської духовної греко-католицької семінарії та на богословський факультет Львівського університету. За свідченням О. Здерковського, у семінарії у 1879–1881 роках, за часів ректорства В. Бачинського, його обрано наставником читальні, а на останньому році навчання він видавав «домашню гумористичну газетку» «Зеркало» [13, арк. 3 зв.].

1881 року закінчив богословські студії, але близько п'яти років провів у батьківському домі, бо не міг вирішити проблему з одруженням через знеохоту після двох матримоніальних невдач (випускник теології мав або одружитися і висвятитися,

або висвятитися і не одружуватися; після висвячення одружуватися не дозволялося). В автобіографії читаємо: «[...] Не можучи довго на нічо рішитися, вже вкінці постановив прийняти стан священнській в безбрачю, що і соділав в марті 1887 г. В тім часі читав я, правда, много книг всякого наукового содержания, пізнав потрохи світ, котрий вперед надто ідеально собі представляв, і написав більше стихів» [13, арк. 4]. Після висвячення 1887 року отримав посаду в Семигинові (тепер Стрийського р-ну Львівської обл.). 1889 року був прикликаний на посаду архикатедрального сотрудирика (помічника священника) у Львові, близько двох років заступав проповідника при церкві св. Юра. 1891 року – член і церемоніяр Львівського провінційного синоду, того самого року отримав парохію у Крушельниці, де працював до кінця життя. У парохії, крім душпастирських обов'язків, активно провадив громадську діяльність: організував апостольське братство св. Петра і Павла, сприяв заснуванню місцевих філій товариств «Січ» і «Просвіта» (1902–1906). 1909 року його парохію відвідав митрополит Андрей Шептицький. О. Здерковський займався благодійністю: частину власних і церковних коштів спрямовував на зменшення кількості курних хат на селі. Свої політичні погляди окреслював так: «Отноительно моїх політичних поглядів – не належу до жадної теперішньої партії нашої в Галичині. Єсьм лиш галичанин і з всей моєї душі рад би-м тісніший моєї отчині ей рідним словом і письмом служити і повести туди всю нашую братію після слів своєї поеми: «Не чужая – рідна справа / Най буде для нас святів! / Галича добро і слава / Най нам станесе метів [...] / Галич – первий знак і точка / Най буде для галичан! / Близша тілови сорочка / От всіх хоть яких сукман [сукман – суконний верхній одяг; свита. – О. Л.]!» [13, арк. 4–4 зв.].

Окрім того, О. Здерковський був співредактором львівського гумористично-сатиричного двотижневика «Зеркало» (1889–1893), дописував до львівських газет «Діло», «Слово». Він є автором поетичних, прозових, драматичних творів. Під своїм ім'ям і криптонімом «А. З.» друкував у львівському релігійному часопису «Душпастир» (упродовж 1890–1891) проповіді, які виголошував або мав виголошувати у престольній церкві (наприклад, «Проповідь на Воздвиженіє честного Креста»: 1891. № 17; підп. – А. З.). Художні твори публікував під псевдонімами та криптонімами (відомо не менше 12) на сторінках львівських періодичних видань: журналу «Зоря» («В столітні роковини вступлення на престол цісаря Іосифа II»: 1880. № 23; «З поезій Олекси Мотиля: Мудра; Я і зазулька»: 1889. № 2), газетах «Мир. Часопись для справ політичних, церковних, економічних і літературних» («Страх», 1887), «Свобода» (вірші «В 50-ту річницю 3 мая 1848»: 1898. № 98; «Єрихон»: 1910. № 47), «Діло» («Маленький фельстон»: 1898. № 98; вірш «В січні 1899»: 1899. № 11), сатиричному журналі «Комар» (виходив у 1900–1905). Значна частина літературного доробку (автографи 5 драматичних творів: «Константий Ходацький. Комедія», «Пан Пафнутій жениться», «Порадний Лейба», «Старий школяр Латка. Комедія в 6 актах, ч. I, II», «Чортова подяка»; 6 прозових: «...горнятком, гет на горбок...» (немає початку), «Або-або», «Ворожка», «Вспоминки сільського бакаляра, ним самим составлені», «Проповідь», «Як пех, то – пех»; 780 поетичних творів різних жанрів: поеми, лірика, пісні, коломийки, сонети, байки, афоризми, епіграми, загадки, сценічна ораторія на 1 дію тощо) зберігається у персональному фонді О. Здерковського в

Інституті літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України [12; 5]. За життя О. Здерковського опублікована лише частина цієї спадщини. Матеріали про О. Здерковського є також у ЦДІА у Львові [20]. Помер од плямистого тифу. У некролозі відзначено, що О. Здерковський «був дуже люблений своїми парохіянами та як свідомий українець займався живо народніми справами» [1].

У листі до Михайла Драгоманова від 31 липня 1879 року Михайло Павлик пропонував залучити О. Здерковського до нового часопису – літературно-наукового двотижневика «Нова Основа», що його задумав видавати з І. Франком: «Крім того, я раджу добути ще більший гум[ористичний] талант, застрягший у семінарії львівській, котру він може змалювати *non plus ultra* [далі нікуди (лат.) – О. Л.], мужицького сина Здерковського» [15]. Натомість І. Франко в листі до М. Павлика близько 10 жовтня 1879 року зауважував: «[...] Про Здерковського й гадки не майте – попом зробився наскрізь, писати забув, а за переставання зо мною, як, може, знаєте, з семінару виганяють» [19, т. 48, с. 216]. Однак у 1880–1890-х роках О. Здерковський опублікував десятки нових творів.

Іван Франко був обізнаний із творчістю О. Здерковського й високо оцінював його гумористичний талант, хоча вважав не до кінця зреалізованим. У «Нарисі історії українсько-руської літератури до 1890 р.», розповідаючи про народовський гумористично-сатиричний часопис «Зеркало», видавання якого «перейшло протягом 80-их літ чотири фази розвою» [19, т. 41, с. 444] (1882–1883; липень 1883–1885 – під назвою «Нове Зеркало»; 1886, до вересня; 1889–1893), І. Франко згадав О. Здерковського: «Нарешті третє “Зеркало” з головним співробітництвом Володимира Масляка [...] почав видавати в р. 1889 Володимир Левицький (не Лукич). Масляк підписувався тут псевдонімом Залуквич, а під псевдонімом Олекса Мотиль писав віршами й прозою священник Олекса Здерковський, у яким, мабуть, за клопотами священничого стану занидів дуже помітний гумористичний талант» [19, т. 41, с. 445].

У журналі «Зеркало» 1889–1893 років О. Здерковський опублікував не менше 118 підписаних (і 27 віршів, вірогідно, його авторства) гумористичних, сатиричних та публіцистичних віршів і байок під різними псевдонімами та криптонімами (О. Мотиль, Мотиль, О. М-ль, М-ль, О. И. М., М., М...; Сфінкс, Сф., Шершень, Ш., Ш-ь, Чортополох), а також анонімно:

1889 року підписані віршотвори: «Згода», «За обрік» (обидва – № 1), «Піснь елеґійна пропінаційної опозиції» (№ 2), «Бідний жених – богачеви» (№ 4), «Годі правду де подіти», «Чабарашка» [«Бери, Грицю, удовицю...»], «Не надо!» (усі – № 5), «Mignon» (№ 6), «Наші вини», «Цілунок брата», «Загадки» [1. «Що то є за край?...»; 2. «Що то за корова?...»] (усі – № 8), «Політика хрунів», «Вибори а кукавка», «Менше о те...», «Чабарашка» [«Якби знав “государь”»] (усі – № 10), «Однаково» (№ 11), «З Турки», «З Заліщик» (обидва – № 12), «Гноми» [«Краса без статку...»]; [1. «Та краса у мене в найбільшій надобі...»; 2. «Тую ученість звик я величати...»; 3. «Той богач у мене поваги єсть гідний...»] (№ 13, 15), «У садку» (№ 13), «Наука», «Пропинаційне», «Розсудіть!» (усі – № 14), «Гадка практика», «Суди жіночі (Гумореска)» (обидва – № 15), «Морали», «Над потоком», «Услове поправи», «Не разсудять!», «Пливе сонечко»,

«Родовід мільонів», «Львівській капітулі» (усі – № 16), «Офіціалка» (№ 17), «Ворона (Байка)», «Нові види» (обидва – № 19), «Хлопська доля», «Галицькі образки» (обидва – № 20), «Интерпеляція», «Найновіша вість», «Невелика добичь» (усі – № 23); ймовірне авторство (dubia, підп. Ш...): «З Долини» (№ 19).

1890 року – 17 підписаних віршотворів: «Рускій віденській клюб», «На часі» (обидва – № 1), «Все змінєсь» (№ 2), «У пості», «Добродії народа», «Два привіти весні» (усі – № 6), «Пісня Аргонавтів» (№ 7), «Згода» (№ 10), «Співак», «Образок», «Пісня» (усі – № 11), «Хороша пастушко...» (№ 13), «Ріжні» (№ 14, римована проза), «Вічна борба» (№ 15), «Теорія а практика» (№ 18), «Слово а діло», «Тепер инакше» (обидва – № 19); два непідписаних: «Путешествіє Бонзи», «Радуйся Руси» (обидва – № 3) [Див.: 16, 141]; ймовірне авторство (dubia, підп. Ш.): «Афоризми» [1. «Чи з нас не лише жартують...», 2. [«Коли не в Польщі робить таке Цішка...»] (№ 3), [1. «Дуже гарно и похвально...», 2. «Наших хрунів рід хоробрий...»] (№ 4).

1891 року – 6 віршотворів: «Причина» (№ 2), «Наш мужик» (№ 3), «В своїй хаті», «Гус», «Любовна історія» (усі – № 9), «Боян» (№ 13).

1892 року – 24 підписані віршотвори: «В відповідь Віце-вичесі», «Окружні інспектори» (обидва – № 12), «До образ над валютув», «Душпастиреви!», «З Тернопільщини» (усі – № 13/14), «Своя партія», «Загадка» [«Прошу мені відповідати»], «Якісь дива», «Кантата», «Чого люде не скажуть» (усі – № 15/16), «Русин», «До справи тучапської», «Душпастиреви без овец», «Пішли» (усі – № 17/18), «Русин всего злого причиноу» (№ 19/20), «В честь “Музи”», «З високої політики», «Ніхто не дурний», «Сойм і сеjmікі» (усі – № 21/22), «Еміграційне», «Клеветникам руского клера» (обидва – № 23), «Смаркову», «Злодій», «На часі» (усі – № 24); ймовірне авторство (dubia, підп. Ш.): «Щирый жаль» (№ 21/22), «Довгий вибір», «Наш парламент», «То раз – шасте», «Русин – політик не аби який?» (усі – № 24).

1893 року – 27 підписаних віршотворів: «Звісному пану Генрикови», «Дивне» (підп. Ш., зберігся автограф), «З Перемишля (До справи тучапської)» (підп. Ш., зберігся автограф), «Контрасти» (усі – № 1), «Пісьнь» [«Побіди певні...»], «Руска відвага», «Руска політика» (усі – № 2), «Руска натура», «Якийсь новий наш пех», «Р. Г. Патрові Маріянови» (№ 3), «Диво», «З Рудецкого» (підп. Ш., зберігся автограф) (№ 5), «Зі Львова», «Народний дім», «Наша язикова свобода», «Незадовго», «Нова програма», «Незадовго», «До поїздки Ігнатієва по Поділю», «Душпастиреви», «Панама» (усі – № 6), «Для Руси нема нігде мира», «Нова льотерія в Венгрії», «Хоче мати віддавати», «Рору і рорадіє», «З Ярославя» (усі – № 8), «Три річи» (№ 11); «Чудо» (№ 8, б. п.); «Старі гноми» [«Не у довгій м’ясниці...»] (б. п.); ймовірне авторство (dubia, підп. Ш.): «Вже знаєм...», «Галичанин» (обидва – № 4), «На Поділю», «Ювилей», «Галичане і “Галичанин”», (усі – № 5), «Сіль для худоби», «Чого?», «Згода чесько-німецька», «Для пана презеса» (усі – № 6), «З політики», «До жалів “Морарієвских”», «Сербські комедії» (усі – № 8), «Мадяр» (№ 9).

Наведемо для прикладу кілька зразків поетичних творів О. Здерковського, які були б цікавими і актуальними, на наш погляд, для сучасного читача.

В відповідь Віце-вичосі

Здорові були, пане Віце-вичоса!
Мотиль – се овод на зимно мягкий...
Не пхає свого чутливого носа, –
Де віє на него холод тяжкий!
Но як знов тепло в Зеркала країні,
Як май цвите і легот віє там, –
То Мотиль з серця всего рад тій зміні
Спішить з Шершенем ід вашим лугам.

Загадки

1.
Що то є за край?
Що чужим в нім рай,
А для земляка – недоля гірка.
2.
Що то за корова?
Тиха, без норова –
Що ї не годують,
Ні її не поять,
А все її доять,
Всі з неї хіснують?

Руска натура

Русин з жидом все ся згодить.
З поляком тож в мирі ходить,
Хоть за него уїдає
Поза очи, як лиш знає;
Лиш з своїми не мириться,
Все з ними боресь, все свариться.

З Перемишля (До справи тучапської)

Маєм ми людей спосібних
До ... шампанів і коняків
І залицянь до поляків,
І ... химерів непотрібних...
Но як прийде важне діло
Й тра робити мудро, сьміло: –
Га! Тогди ми непорадні
Труси, щори перворядні.

Наші вини

Три великії вини
Маєм ми русини
В очах в часі і сусід:
Перша: що наш руській рід;
Друга: що остались ми
Доси рускими людьми;
Третя ж найбільша зі всіх, –
Що бажаєм прав своїх.

Проза О. Здерковського у «Зеркалі» представлена твором «З кондоленційних телеграм до Цішки» (1890. № 15, підп. Чортополох), а також невеличкими творами (анекдот-сценка) ймовірного авторства: «Розмова» (1892. № 13/14, підп. Ш...), «Натурально (Сценка)» (1893. № 5, підп. Ш.), «Збогатів (Сценка)» (1893. № 8, підп. Ш.), «Також письменник» (1893. № 10, підп. Ш.). Автором цих творів (або деяких із них) міг також бути Сильвестр Яричевський, який друкував у «Зеркалі» свої твори під псевдонімом Шальвір, у словнику псевдонімів і криптонімів О. Дея зафіксовано криптонім «Ш...» як криптонім С. Яричевського [3, с. 395]. У словнику О. Дея криптонім «Ш.» не зафіксований серед криптонімів О. Здерковського, проте наявність кількох автографів опублікованих у «Зеркалі» творів дає підстави вважати «Ш.» радше криптонімом О. Здерковського як похідний від Шершень; цю думку поділяє також Ю. П'ядик [16].

Опублікований 1889 року в «Зеркалі» вірш О. Здерковського «Найновіша вість» («У Росії вже Дегени...») (№ 23. С. 1, підп. Мотиль) був відгуком на «процес Дегена і товаришів», по якому проходив також І. Франко.

У Росії вже Дегени
Славлять галицькі вакації,
Світлість польської гостини
Й польської цивілізації.

Гірка іронія, що межує з сарказмом, звучить у чотиривірші О. Здерковського. Адже звичайні літні канікули в Галичині 1889 року обернулися для гостей з Наддніпрянської України (С. Дегена та його сестер Наталії і Марії) у голосний політичний процес і безпідставні звинувачення у «злочинному порушенні публічного спокою», участь у нелегальних революційних організаціях, діяльність проти держави та суспільного ладу, були пов'язані з арештом, тривалим ув'язненням, неприємностями для людей, які їх гостинно зустріли та прийняли (серед них був, зокрема, І. Франко).

На початку липня 1889 року до Львова приїхав Сергій Деген, зупинився в готелі, через кілька днів розшукав І. Франка і поселився в нього, оскільки дружина І. Франка була у від'їзді з дітьми і в його помешканні було вільне місце. У середині липня до Львова приїхали сестри С. Дегена Наталія та Марія, відвідали І. Франка у його помешканні, де поселився їхній брат Сергій. Увечері з 19 на 20 липня 1889 року у ресторані М. Віксля (тепер вул. Вірменська, 5) у Львові відбулася товариська зустріч українських студентів з нагоди приїзду киян; там був і І. Франко. І. Франко з Осипом Маковеєм та Дегенами 20 липня 1889 року вирушили до с. Дидьова на гостини до місцевого священика о. І. Кузева (22–29 липня перебували в його домі). Всі відпочивали, влаштовували мандрівки, ловили рибу тощо. 30 липня І. Франко, О. Маковей, С. Деген повернулися до Львова, а сестри Деген залишились у Дидьовій. Всі вони перебували під пильним наглядом поліції. 15 серпня С. Дегена арештували в помешканні І. Франка, наступного дня провели обшук вдома і на роботі (редакція часопису «Kurjer Lwowski») і арештували самого Франка. 18 серпня був обшук у хаті Франкового вітчима Гриня Гаврилика у Нагуевичах, де в той час перебувала Ольга Франко з дітьми. Того ж дня арештували

сестер Деген у Дидьовій і доправили до Львова до в'язниці (з 19 липня). 21 серпня було арештовано М. Павлика. До 20 жовтня 1889 року І. Франко був ув'язнений і перебував під слідством у Львівському крайовому карному суді; 20 жовтня його випустили на волю. Того ж дня звільнили М. Деген, М. Павлика, А. Скородинського, а пізніше, після внесення застави – С. Дегена і Н. Деген. Затримано було тільки Б. Кістяківського й А. Маршинського [14, с. 116, 119, 120, 123–126, 138]. Захищав обвинувачених фаховий польський адвокат В. Дулемба. Преса всебічно освітлювала судовий процес, який набув чималого розголосу.

16 листопада Львівський крайовий суд листом повідомив І. Франка, що державний прокурор заявив, що не бачить підстав для подальшого судового переслідування проти нього, С. Дегена, Н. Деген, Б. Кістяківського, А. Маршинського, М. Павлика, А. Скородинського, обвинувачених у порушенні публічного спокою. 21 листопада 1889 року Дегени (мати, син, дві дочки) виїхали зі Львова до Києва [14, с. 139]. Власне на цю подію відгукнувся у своєму чотиривірші О. Здерковський. І. Франко у листі до М. Драгоманова 23 листопада 1889 року у Софію назвав судовий процес «*delirium des Zeitgeistes*» (лат., нім.: божевіллям у дусі часу. – *О. Л.*) [19, т. 49, с. 219].

Раніше, 1885 року, у журналі «Нове Зеркало» за підписом «Олекса Мотиль» О. Здерковський опублікував вірші «Лист до любки» (№ 3) та «Два сонні усміхи. Образок» (№ 6). Згодом, 1896 року, у часопису «Жите і Слово» І. Франко опублікував публіцистичну статтю О. Здерковського за підписом «Сфінкс» «Єдино же есть на потребу» (т. 5, кн. 4).

Завдяки постаті І. Франка ми змогли докладніше ознайомитися з творчістю Олександра Здерковського, талант якого, на думку І. Франка, не був повною мірою зреалізованим, але, поза сумнівом, заслуговує на увагу дослідників і любителів рідного слова.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. В. Й. П. Посмертні згадки. О[тець] Александер Здерковський [*Некролог*] // Громадська Думка. – 1920. – 29. I (№ 24). – С. 7.
2. Ващишин М. Мотиль... Хто він? / Марія Ващишин // Дзвін. – 1997. – № 11–12. – С. 110–111.
3. Дей О. І. Словник українських псевдонімів та криптонімів (XVI–XX ст.) / О. І. Дей. – Київ, 1969. – С. 392, 472.
4. Дем'ян Г. В. Здерковський Іван Григорович / Г. В. Дем'ян // Українська літературна енциклопедія. – Київ, 1990. – Т. 2. – С. 258.
5. Єсипенко Д. Анотація фонду Олександра Здерковського / Дмитро Єсипенко // Спадщина : Літературне джерелознавство. Текстологія. – Київ, 2009. – Т. 4. – С. 195–203.
6. [Здерковський О.] В відповідь Віце-вичосі / Мотиль // Зеркало. – 1892. – № 12. – С. 4.
7. [Здерковський О.] З Перемишля (До справи тучапської) / Ш. // Зеркало. – 1893. – № 1. – С. 2.
8. [Здерковський О.] Загадки / Сфінкс // Зеркало. – 1889. – № 8. – С. 3.
9. [Здерковський О.] Наші вини / О. И. М. // Зеркало. – 1889. – № 8. – С. 5.
10. [Здерковський О.] Руска натура / Шершень // Зеркало. – 1893. – № 3. – С. 2.

11. [Здерковський О.] Суди жіночі (гумореска); Менше о те...; Хоче мати віддавати; Три річи; Наука; Гноми; В січні 1899 р. // Дзвін. – 1997. – № 11–12. – С. 112–113.
12. Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України. – Ф. 190. – Од. зб. 45; 1884–1898 рр., 1997 р.
13. ЛННБ. – Ф. 167. – № 1272. – Арк. 1–5.
14. Мороз М. Літопис життя і творчості Івана Франка / М. Мороз. – Львів : Артос, 2016. – Т. 2: На вершинах (1887–1899). – 692 с.
15. Переписка Михайла Драгоманова з Михайлом Павликом (1876–1895) / зладив М. Павлик. – Чернівці, 1910. – Т. 3 : (1879–1881). – С. 102.
16. П'ядик Ю. Здерковський Олександр Іванович / Юрій П'ядик // Українська поезія кінця XIX – середини XX ст. : бібліографія : антологія / Юрій П'ядик. – Київ : К. І. С., 2012. – Т. 3. – С. 139–142.
17. Ревера Б. Здерковський (Здерківський) Олександр Іванович / Б. Ревера // Українська журналістика в іменах. – 2005. – Вип. 12. – С. 178–179.
18. Романюк М. М. Зеркало / М. М. Романюк // Українські часописи Львова (1848–1939) : Історико-бібліографічне дослідження : у 3 т. / М. М. Романюк, М. В. Галушко. – Львів, 2001. – Т. 1 : 1848–1900. – С. 415–420.
19. Франко І. Зібрання творів : у 50 т. / Іван Франко. – Київ : Наукова думка, 1976–1986.
20. ЦДІА у Львові. – Ф. 309. – № 1365.

Стаття надійшла до редколегії 06.10.2018

Прийнята до друку 12.10.2018

IVAN FRANKO AND OLEKSANDER ZDERKOVSKYI

Olena LUTSYSHYN

*The Ivan Franko Institute, National Academy of Sciences of Ukraine,
18, Drahomanov Str., Lviv, Ukraine, 79000,
e-mail: olenkaluc@ukr.net*

The article is devoted to the topic of Ivan Franko's relationship with the Ukrainian writer, public and church figure, Greek Catholic priest Oleksander Zderkovsky (1857–1920) who worked as co-editor of the Lviv-based humour-and-satire biweekly magazine *Zerkalo* [The Mirror] (1889–1893), contributed to the Lviv newspapers *Dilo* [The Cause], *Slovo* [The Word]. For the present-day reader, the literary personality of Oleksander Zderkovsk'kyi is of low profile, whereas he has authored poetic, prose, dramatic works; published, under the real name and kryptononym «A. Z.», his sermons in the Lviv religious magazine *Dushpastyr* [The Spiritual Pastor] (1890–1891). His literary artistic works were published under pseudonyms and cryptonyms (not less than 12 are known) in the pages of the Lviv periodicals *Zoria* [The Star], *Myr* [Peace], *Svoboda* [Liberty], *Dilo* [The Cause], *Komar* [The Gnat]. Much of the literary work, including the autographs of five drama, six prose and 780 poetry works, is kept in the personal holding of O. Zderkovsk'kyi at the T. Shevchenko Institute of Literature, National Academy of Sciences of Ukraine. In the life-time of O. Zderkovsk'kyi, only only part of his heritage had been published.

The paper explores the personal contacts of I. Franko and O. Zderkovs'kyi, highlights I. Franko's appraisal of O. Zderkovs'kyi's works. I. Franko knew an overwhelming majority of the published works authored by O. Zderkovs'kyi, helped to publish them in the pages of periodical and non-periodical editions, for he highly appreciated O. Zderkovs'kyi's humorous talent, although believed that it wasn't realized to the full.

Keywords: I. Franko, O. Zderkovs'kyi, contacts, biography, artistic creativity, humoristic talent.